

رابطه حل خلاقانه مسئله با شکوفایی دانش آموزان

محمد رضا بهرو مغانلو*

^۱ دانشجوی دکتری جامعه شناسی و دبیر مدارس متوسطه شهر اردبیل

* نویسنده مسئول: M.behroo.mog@gmail.com

چکیده

هدف از انجام پژوهش حاضر تعیین رابطه رابطه حل خلاقانه مسئله با شکوفایی دانش آموزان بود. روش تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر روش اجرا توصیفی- همبستگی بود. جامعه آماری این پژوهش کلیه دانش آموزان پسر متوسطه دوره اول ناحیه یک شهر اردبیل در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ که از این تعداد ۲۰۰ نفر به روش نمونه گیری خوشه ای چندمرحله ای به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند. ابزار تحقیق شامل پرسشنامه شکوفایی پرمای باتلر و کرن (۲۰۱۶) و حل مسئله خلاق (CPS) باسادر (۱۹۹۵) بود. داده ها پس از گردآوری با استفاده از نرم افزار SPSS تجزیه و تحلیل شد. نتایج این تحقیق نشان داد که بین حل خلاقانه مسئله و شکوفایی و مولفه های آن رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد ($p < 0/01$). در مجموع می توان گفت که با افزایش حل خلاقانه مسئله می تواند شاهد افزایش شکوفایی دانش آموزان بود.

واژگان کلیدی: خلاقیت، حل خلاقانه مسئله، شکوفایی.

مقدمه

روانشناسی مثبت‌گرا^۱ علمی است که عملکرد یک انسان ایده آل را مطالعه می‌کند. این روان‌شناسی، روان‌شناسی قرن بیست و یکم است؛ علمی که به جای توجه به ناتوانایی‌ها و ضعف‌های بشری، روی توانایی‌های انسان متمرکز شده است؛ توانایی‌هایی از قبیل شاد زیستن، لذت بردن، قدرت حل مسئله و خوش بینی. در واقع روان‌شناسی مثبت، بر این تمرکز دارد که زندگی انسان چگونه شکوفا می‌شود و انسان چگونه به توانایی‌هایش می‌رسد (سلیگمن، ۲۰۰۶). شکوفایی نیز که به عنوان یکی از سازه‌های مطرح در روان‌شناسی مثبت به کار می‌رود، اشاره به این دارد که تجربه زندگی در چه حد خوب پیش می‌رود. بدین مضمون شکوفایی ترکیبی است از احساس خوب و کارکرد موثر در زندگی که با سطح بالای بهزیستی روانی مترادف است و سلامت روان را به طور خلاصه نشان می‌دهد (ریف و سینگر،^۲ ۱۹۹۸؛ کیز،^۳ ۲۰۰۲؛ هوپرت،^۴ ۲۰۰۹). نزدیک به همین تعریف، داینر (۲۰۱۰) شکوفایی را به عنوان یک سازه شامل روابط مثبت و پادای دهنده، احساس شایستگی و اعتماد و باور به اینکه زندگی معنا دارد و هدفمند است تعریف کرده‌اند. دیدگاه‌های متأخر در مورد شکوفایی این است که بهزیستی چند بعدی و کل‌نگر است و از هر دو رویکرد لذت‌گرایی (به عنوان مثال هیجان‌ات مثبت و پایداری هیجانی) و خویروانی (به عنوان مثال عزت نفس، رشد، معنا) عناصری را در بر دارد. از این رو در مدل سلیگمن برای شکوفایی، هم به معنای "احساس خوب" و هم به معنای "کارهای خوب" توجه شده است (هوپرت و سو،^۵ ۲۰۱۳). بر همین اساس، سلیگمن در سال ۲۰۱۱ مدل پرما^۶ (هیجان‌ات مثبت، مشغولیت، روابط، معنا، و موفقیت) از شکوفایی را معرفی کرد که در آن بهزیستی در پنج حوزه تعریف شده است: هیجان‌ات مثبت مشغولیت (E)، روابط (R)، معنا (M)، و موفقیت (A). سلیگمن (۲۰۱۱) عنوان کرد که این پنج رکن اساسی که در ایجاد بهزیستی کلی مشارکت دارند، حوزه‌های مهمی هستند که مردم آنها را محض خاطر خودشان دنبال می‌کنند و هر یک را می‌توان به طور مستقل از یکدیگر اندازه‌گیری کرد. سلیگمن، ارنست، گیلهام، ریویچ و لینکینز^۸ (۲۰۰۹) در متاآنالیز یکی از مهم‌ترین و گسترده‌ترین برنامه‌های مداخله‌ای آموزش مثبت، برنامه تاب‌آوری پنسیلوانیا^۹ [PRP] است که بر روی ۲۰۰۰ دانش‌آموز ۸ تا ۱۵ ساله انجام شده بود، نشان دادند که آموزش مثبت، پیشرفت‌های چشمگیر و قابل اطمینانی در بهزیستی دانش‌آموزان ایجاد می‌کند که علاوه بر کاهش علائم افسردگی و اضطراب، موجب بهبود مهارت‌های اجتماعی، هیجان‌ات مثبت و مشغولیت در یادگیری می‌شود. به باور ون‌زیل^{۱۰} (۲۰۱۴) بین شکوفایی، عملکرد تحصیلی، رضایت از زندگی و تأثیرگذاری مثبت رابطه وجود دارد. بر اساس نظریه جدید سلیگمن، شادکامی افراد در سایه رسیدن به شکوفایی با ۵ مولفه محقق می‌شود و رسیدن به شکوفایی به معنای بهزیستی همه‌جانبه فرد است. هنگامی که افراد به شکوفایی می‌رسند، بهزیستی، بهره‌وری و صلح به دنبال آن خواهد آمد. تا سال ۲۰۵۱، ۵۱ درصد از افراد جهان به مرحله شکوفایی خواهند رسید (سلیگمن، ۲۰۱۱)؛ ترجمه کامکار و هژبریان، ۱۴۰۰). در همین راستا، مطالعه الفرینک، گلدبرگ، شروئرز، بولمیچر و کلارک^{۱۱} (۲۰۱۷) نشان داد که این آموزش، موجب افزایش بهزیستی و بهبود محیط یادگیری مدرسه شده بود. تحقیقات نشان می‌دهد که بالا بودن سطح هر کدام از مؤلفه‌های پرما ارتباط کاملاً معکوس با دارا بودن هیجان‌ات منفی (گارلند، ۲۰۱۰)، بالا بودن تاب‌آوری (توگاد و فردریکسون، ۲۰۰۴)، کاهش افسردگی (سلیگمن، آستین، پارک و پترسون، ۲۰۰۵)، افزایش رضایت از زندگی (کاشدان، میشر، بین و فرو، ۲۰۰۹)، حفاظت از ابتلا به بیماریهای جسمی (پرسمن و

1. Positive psychology

2. Seligman

3. Ryff & Singer

4. Keyes

5. Huppert

6. Huppert & So

7. Positive Emotion. Engagement. Relationship. Meaning. Accomplishment (PERMA)

8. Ernest, Gillham, Reivich, & Linkins

9. Penn Resiliency Program

10. Van Zyl

11. Elfrink, Goldberg, Schreurs, Bohlmeijer & Clarke

کوهن، ۲۰۰۵) و تجربه کردن سطوح پایینتری از استرس (کوهن و ویلز، ۱۹۸۵) دارد. همچنین شوشانی و استینمتز^۱ (۲۰۱۴) هم دریافتند ارتقای شکوفایی دانش آموزان باعث کاهش چشمگیر علائم افسردگی و اضطراب تحصیلی و افزایش معناداری در سطح عزت نفس، خودکارآمدی و بهزیستی آنان می شود. نظر به اهمیت شکوفایی در دانش آموزان و به طور کلی برای داشتن دانش آموزانی خوب، خوشحال و سالم لازم است برای ارتقای رشد و شکوفایی دانش آموزان در محیط های آموزشی برنامه ریزی داشت. برای این منظور لازم است پیشایندها و عوامل آن پیش بینی کننده آن شناسایی گردد.

تا همین اواخر تحقیقات نشان داده است که حل مسئله اجتماعی یک راهبرد مقابله ای مهمی است که توانایی و پیشرفت شخصی و اجتماعی را افزایش و تنیدگی روانی را کاهش می دهد (دزوریل، نزو و میدو، ۲۰۰۲). حل مسئله فرآیند شناختی-رفتاری است که فرد برای حل یک مسئله اجتماعی طی می کند (ایلماز و تراش، ۲۰۱۹). حل مسئله، فرایندی شناختی-عاطفی-رفتاری است که در طی مراحل آن فرد تلاش می کند تا راه حل های مؤثر و سازگارانه ای برای مشکلات زندگی خود کشف نماید (چنگ، ثوریل، سنا، ۲۰۰۴). یا در تعریف دیگر، حل مسئله عبارت است از یافتن راهحلی که با آن بر مانع غلبه کنیم و بتوانیم به وضعیت هدف مطلوب برسیم. از دیدگاه پردازش اطلاعات، حل مسئله یعنی جستجوی بهترین مجموعه از راههایی که ممکن است با آن بر مانع غلبه کرد و به هدف رسید (گلاور، رانینگ و برونینگ، ترجمه خرازی، ۱۳۷۷). گلیفورد^۲ (۱۹۵۰) پدر تحقیقات مربوط به خلاقیت بیان کرد که آنچه خلاقیت را به وجود می آورد، تلاش انسان برای حل مسائل و مشکلات است. بنابراین، استفاده از خلاقیت در حل مسئله تحت عنوان «حل خلاقانه مسئله» مورد توجه و تأکید بسیاری از دانشمندان و پژوهشگران قرار گرفته است. یکی از دانشمندانی که در زمینه حل خلاق مسئله و آفرینندگی نظریه پرداز می کرده و پژوهش های زیادی انجام داده پاول تورنس^۳ (۱۹۶۲، ۱۹۶۶، ۱۹۹۸) است. او در مجله «بازنگری روان شناسی پرورشی» (تورنس، ۱۹۹۸) سه تعریف برای آفرینندگی به دست داده است یک تعریف پژوهشی، یک تعریف هنری و یک تعریف وابسته به بقا. در تعریف پژوهشی او، تفکر آفریننده عبارت است از «فرایند حس کردن مشکلات، فرضیه سازی درباره این نواقص و ارزیابی و آزمودن این حدس ها و فرضیه ها، تجدیدنظر کردن و دوباره آزمودن آن ها و بالاخره انتقال نتایج» (تورنس، ۱۹۹۸؛ به نقل از سیف، ۱۴۰۰). خلاقیت مهارت حیاتی برای قرن بیست و یکم محسوب می شوند که باید در برنامه های درسی آینده جهان گنجانده شوند (فیشلسون، هرشکویتز و ایگولوز و گاریزر، ۲۰۲۱). خلاقیت به عنوان یکی از ویژگی های شناختی و اساسی در انسان (داکوستا و همکاران، ۲۰۱۷؛ هنریکسن، ۲۰۱۲) و به صورت بالقوه به ارث برده شده و هر فردی، خلاقیت را هرچند کم یا زیاد ولی به طور بالقوه در خود دارد (رانکو، ۲۰۰۴). از نظر سانتراک^۴ (۲۰۰۴) خلاقیت توانایی اندیشیدن درباره امور به راه های تازه و غیرمعمول و رسیدن به راه های منحصر به فرد برای مسائل است (به نقل از سیف، ۱۴۰۰). حل مسئله یکی از ضروریات

1. Shoshani & Steinmetz

2. D'zurilla, Nezu & Maydeu

3. Yilmaz & Traş

4. Chang, D'Zurrilla & Sanna

5. Glover, Ronnig & Bruning

6. Guilford

7. creative Problem Solving

8. Torrance

9. Fishelson R, Hershkovitz A, Eguíluz A & Garaizar

1. Da Costa 0

1. Henriksen 1

1. Runco 2

1. Santrock 3

مقابله با چالش های زندگی و تهدیدهای سلامت روان انسان است چرا که مواجهه و رویارویی با مسائل و مشکلات در زندگی جمعی و فردی امری طبیعی است. مسائل شخصی و اجتماعی بسیار زیادی زندگی افراد را احاطه کرده است که حل آنها از ضروریات یک زندگی سالم چه از لحاظ بدنی و چه از لحاظ روانی است (قبادی، حبیبی کلیر، فرید و مصر آبادی، ۱۴۰۰). تحقیقات زیادی در خصوص ارتباط حل مسئله با مشکلات و اختلالات روان شناختی انجام گرفته که می توان به مطالعات چندی اشاره کرد، از جمله: ارتباط حل مسئله با افسردگی (بل و زوریلدا ۲۰۰۹؛ نزوآ و همکاران، ۲۰۱۰)، اضطراب منتشر (لادوسر^۳ و همکاران، ۱۹۹۸) و اختلال شخصیت (مک موران^۴ و همکاران، ۲۰۰۹). همچنین نتایج پژوهش های جدیدتر نشان می دهد مهارت های مسئله گشایی می توانند مقابله با موقعیت را افزایش داده و منجر به کاهش پریشانی عاطفی شوند (ثوما، سوننبرگ، مارسینکوسکی، جاکل، ادل و سوچان^۵؛ ۲۰۲۰؛ رومانو، موسکوویتچ، ما و هاپرت^۶، ۲۰۱۹). با در نظر گرفتن اینکه افرادی که فاقد توانایی های حل مسئله به صورت خلاقانه هستند ممکن است در برخورد با مسائل، موانع و مشکلات احساس ناکامی کرده و رفتارهای تکانشی از خود نشان دهند و برای دروی از موقعیت مشکل ساز، گوشه گیر شده و یا رفتارهای غیرانطباقی از خود بروز دهند (قبادی و همکاران، ۱۴۰۰) و ممکن است بهزیستی شان به خطر بیافتد، لذا با توجه به شواهد فوق، می توان شکفتی دانش آموزان را در برتو حل خلاقانه مسئله مورد بررسی قرار داد.

با این حال، اینکه شکوفایی دانش آموزان با توجه به حل خلاقانه مسئله چگونه است مسئله ای است که تاکنون پاسخ درخوری چه در مطالعات داخلی و چه در مطالعات خارجی به آن داده نشده است. لذا پژوهش حاضر قصد دارد مسئله مذکور را در بین دانش آموزان پسر شهر اردبیل بررسی و پاسخ درخور توجهی به آن بیابد. مسئله مزبور بالتبع مهم ترین پرسش را برای مطالعه حاضر پیش رو قرار می دهد و آن هم این که: آیا بین حل خلاقانه مسئله و شکوفایی دانش آموزان رابطه وجود دارد؟

روش و ابزار

طرح پژوهش حاضر با توجه به ماهیت موضوع و اهداف مورد نظر از نوع تحقیق توصیفی-همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش دانش آموزان متوسطه دوره اول ناحیه یک شهر اردبیل در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ می باشد که از این تعداد ۲۰۰ نفر به شیوه نمونه گیری خوشه ای انتخاب و پرسشنامه در بین آنها توزیع شد.

برای گردآوری اطلاعات از ابزارهای ذیل استفاده شد:

پرسشنامه حل مسئله خلاق (CPS) باسادر^۱(۱۹۹۵): آزمون حل خلاق مسئله باسادر ۱۶ سؤالی و در مقیاس لیکرت پنج گزینه ای (به هیچ وجه «۱»، خیلی کم «۲»، گاهی اوقات «۳»، اغلب اوقات «۴» و بسیاری از اوقات «۵») است که هم به صورت گروهی و هم انفرادی قابل اجرا است. پس از اجرای آزمون مجموع نمرات با یکدیگر جمع خواهد شد. حداقل نمره ۱۶ و حداکثر نمره ۸۰ خواهد بود. در تفسیر نمرات آزمون، با توجه به آنکه نمره حاصل از آزمون هر فرد در چه دامنه ای باشد، توانایی حل خلاق مسئله او نیز متفاوت خواهد بود. باسادر (۱۹۹۵) نمرات افراد را در سه دامنه ۱۶ تا ۳۶، ۳۷ تا ۵۸ و ۵۹ تا ۸۰ قرار داده است که با تفسیر مربوط به هر دامنه ارائه می شود.

الف- اگر آزمودنی نمره ای در دامنه ۱۶ تا ۳۶ کسب کرده باشد، در حل خلاق مسائل دارای ویژگی های زیر است:

1 . Bell & D'Zurilla

2 . Nezu

3 . Ladouceur

4 . McMurrin

5 . Thoma, Sonnenburg, Marcinkowski, Juckel, Edel & Suchan

6 . Romano, Moscovitch, Ma & Huppert

7 . Basadur

شما بجای آنکه مشکلات را به عنوان فرصتی برای تغییرات موردنیاز و هیجان انگیز ببیند، وجود مشکلات را بیشتر منفی می بینید. روش شما در حل مسئله بیشتر شهودی است و کمتر از روش سامانمند و منظم برای حل مسئله استفاده می کنید. احتمالاً این روش شهودی شما در گذشته باعث تجربیات ضعیفی در حل مسئله شده است. شما می توانید با تمرین بیشتر و استفاده از روش های سامانمند در حل مسائل موفق تر باشید.

ب- اگر آزمودنی نمره ای در دامنه ۳۷ تا ۵۸ کسب کرده باشد، در حل خلاق مسائل دارای ویژگی های زیر است: روش شما در حل مسئله اتفافی و بدون برنامه است. بعضی وقت ها راه حل مسئله شما خوب است و بعضی وقت ها خوب نیست. با آنکه شما به اهمیت روش حل مسئله سامانمند واقف هستید و می دانید که باید چکار کنید، اما همیشه از فرایند سامانمند حل مسئله استفاده نمی کنید. اگر تلاش کنید که به طور مداوم و پیوسته از روش حل مسئله سامانمند استفاده نمایید، به طور قابل توجهی در حل مسئله موفق تر عمل خواهید کرد.

ج- اگر آزمودنی نمره ای در دامنه ۵۹ تا ۸۰ کسب کرده باشد، در حل خلاق مسائل دارای ویژگی های زیر است: شما در حل کردن مسائل قابل اطمینان هستید. شما برای فهمیدن ماهیت مسئله وقت و زمان می گذارید. معیارهای تصمیم گیری خوب را می دانید و انتخاب های خوبی انجام می دهید. به علت آنکه روش شما در حل مسئله سامانمند است، بنابراین با توجه به ضروریات زمان تصمیمات سنجیده شده ای می گیرید. خوب برنامه ریزی می کنید و خوب آن را اجرا می کنید. شما با تکمیل بیشتر مهارت در حل مسئله می توانید دست به ابتکارات مفیدی در سازمان خود بزنید.

در ایران زارع و همکاران (۱۳۹۳) اعتباریابی و ساختار عاملی آزمون حل خلاق مسئله باسادر را انجام دادند. روش آزمون - بازآزمایی: آزمون حل خلاق مسئله باسادر بر روی ۱۰۰ نفر از دانشجویان اجرا گردید و مجدداً پس از یک هفته، آزمون بر روی آن ها اجرا شد. ضریب همبستگی بین دو آزمون اول و دوم ۰/۷۶۲ به دست آمد که در سطح ۰/۰۰۱ معنادار بود. روش آلفای کرونباخ: مقدار آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه برابر ۰/۸۸۴ به دست آمد که نشان می دهد این پرسش نامه دارای پایایی بالایی است. پرسشنامه نیمرخ شکوفایی پرما! این پرسشنامه توسط باتلر و کرن^۲ (۲۰۱۶) بر اساس نظریه شکوفایی سلیگمن (۲۰۱۱) ساخته شده است. برای هر یک از مولفه های نظریه بهزیستی پرما (هیجان مثبت، مجذوبیت، روابط، معنا و دستاورد) ۳ سوال اختصاص داده شده است. سوالات ۱، ۴ و ۱۰ پیشرفت، سوالات ۲، ۸ و ۱۱ مجذوبیت، سوالات ۳، ۹ و ۱۵ هیجان مثبت، سوالات ۵، ۷ و ۱۳ معناداری و سوالات ۶، ۱۲ و ۱۴ روابط را می سنجد. میانگین نمره ۱۵ سوال، نمره کلی شکوفایی را تشکیل می دهد. ویژگی برجسته این پرسشنامه این است که بهزیستی را برحسب ابعاد چندگانه می سنجد (حجازی، عباسی، حکیم زاده و اژه ای، ۱۴۰۰). شکوفایی کلی در این مقیاس از میانگین ۱۵ گویه که در یک طیف لیکرت ۱۱ درجه ای (۰-۱۰) از اصلاً (۰) تا کاملاً (۱۰) پاسخ داده می شوند، به دست می آید. دامنه نمرات برای کل مقیاس (۰-۱۵۰) و برای هر مولفه (۰-۳۰) می باشد. مقیاس شکوفایی به زبان های اسپانیایی، کره ای، ژاپنی، یونانی، هلندی و ترکی ترجمه شده است و در کشورهای مختلف ویژگی های روانسنجی آن مورد بررسی قرار گرفته است. این پرسشنامه روی ۸ نمونه مختلف (از سراسر جهان، به صورت آنلاین) بررسی شده است (مجموعاً ۳۱۹۶۶ نفر) دارای ساختار منطبق بر مدل و پایایی درونی و بازآزمون و روایی محتوای همگرا و واگرایی مناسب بوده است. آلفای کرونباخ مولفه ها و نمره کل شکوفایی به ترتیب ۰/۸۸، ۰/۷۲، ۰/۹۰، ۰/۷۹، ۰/۹۴ و ضریب گاتمن به ترتیب ۰/۸۳، ۰/۹۴، ۰/۷۶، ۰/۸۶، ۰/۸۴ و ۰/۹۵ و پایایی باز آزمون در مطالعات مختلف بین ۰/۸۴-۰/۶۴، برای مولفه اول ۰/۸۱-۰/۵۱، برای مولفه دوم ۰/۹۰-۰/۶۶، برای مولفه سوم ۰/۸۶-۰/۶۱، برای مولفه چهارم ۰/۸۰-۰/۶۲، برای مولفه پنجم و برای نمره کل شکوفایی ۰/۸۸-۰/۶۹ گزارش شده است (باتلر و کرن، ۲۰۱۶). این پرسشنامه در ایران نیز به دفعات مورد استفاده قرار گرفته و روایی و پایایی آن مورد

1 . The PERMA. Profiler

2 . Bulter & Kern

تأیید قرار گرفته است. برای نمونه؛ حجازی و همکاران (۱۴۰۰) ضریب آلفا برای کل مقیاس و زیرمقیاس های هیجانات مثبت، درگیر شدن، روابط مثبت، معنادهی و دستاورد را به ترتیب ۰/۹۶، ۰/۷۰، ۰/۸۴، ۰/۹۳ و ۰/۸۲ به دست آورده اند. برای تجزیه و تحلیل داده ها از همبستگی پیرسون در نرم افزار SPSS26 استفاده شد.

یافته ها

در جدول ۱ ضرایب همبستگی حل خلاقانه مسئله و شکوفایی و مولفه های آن گزارش شده است:

جدول ۱- ضرایب همبستگی حل خلاقانه مسئله و شکوفایی و مولفه های آن

متغیر	شکوفایی	هیجان مثبت	مجدوبیت	روابط مثبت	احساس معنا	موفقیت
حل خلاقانه مسئله	$r = 0.496^{**}$	$r = 0.398^{**}$	$r = 0.401^{**}$	$r = 0.241^{**}$	$r = 0.325^{**}$	$r = 0.207^{**}$

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)

نتایج جدول ۱- نشان می دهد که بین حل خلاقانه مسئله و شکوفایی و مولفه های آن رابطه مثبت و معنی دار برقرار است ($p < 0.01$). این بدین معنی است که با افزایش حل خلاقانه مسئله، شکوفایی دانش آموزان افزایش می یابد و بالعکس.

بحث و نتیجه گیری

نتایج تحلیل داده ها نشان داد بین حل خلاقانه مسئله و شکوفایی دانش آموزان رابطه مثبت و معنی دار وجود دارد. هر چند پژوهش متناظری که بتواند از این یافته حمایت کند وجود ندارد با این وجود، برخی پژوهش ها وجود دارد که در این زمینه می تواند قابل توجه باشد. برای نمونه؛ یاسینی و همکاران (۱۳۹۵) نشان دادند که خلاقیت و خودشکوفایی دانش آموزان پیش بینی کننده سلامت روانی آنها بود. عطادخت و همکاران (۱۳۹۳) دریافتند آموزش حل مسئله اجتماعی در ارتقای تاب آوری و تمامی مؤلفه های بهزیستی روان شناختی تأثیر مثبتی دارد. نتایج پژوهش بیانی و همکاران (۱۳۹۱) حاکی از آن است که دانشجویانی که از توانایی حل مسئله اجتماعی بالاتری برخوردار بودند، افسردگی و هراس اجتماعی کمتری داشتند. ثوما و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی نشان دادند که مهارت های مسأله گشایی می توانند مقابله با موقعیت را افزایش داده و منجر به کاهش پریشانی عاطفی شوند. چاوز-اکلی و همکاران (۲۰۱۶) دریافتند افراد خلاق، نمرات پایین تری را در آسیب شناسی روانی به دست می آورند. بلرز و همکاران (۲۰۱۴) در پژوهشی نشان داد بین نگرانی، اضطراب و ابعاد حل مسئله به استثنای حل مسئله ی منطقی، رابطه معناداری وجود دارد. هگل، و همکاران (۲۰۱۱) نتیجه گرفتند که آموزش مهارت های حل مسئله می تواند به عنوان مداخله درمانی کوتاه مدت در درمان افسردگی مؤثر باشد. نتایج مطالعات فوق گویای نقش مثبت خلاقیت و حل مسئله به شیوه خلاقانه در کاهش اختلالات روانی است و از آنجایی که شکوفایی معنای شکوفایی در تضاد با معنای افسردگی و پژمردگی است (کیز، ۲۰۰۲) و افسردگی نقطه مقابل شکوفایی است (هورویتز، ۲۰۰۲) و شکوفایی به دیدگاه عمومی درباره بهزیستی اشاره دارد که نه تنها رضایت از زندگی را پوشش می دهد، پذیرش خود، رشد شخصی و احساس هدفمندی را نیز شامل می شود (فونسکا و همکاران، ۲۰۱۵). از این رو یافته های پژوهش حاضر را می توان به نوعی همسو با پژوهش فوق در نظر گرفت. در تبیین این یافته می توان گفت افراد شکوفا بیشتر از روابط اجتماعی لذت می برند و محدودیت کمتری را در فعالیت روزانه خود تجربه می کنند (هاپرت، ۲۰۰۹؛ کیز، ۲۰۰۵) و در فعالیت های مربوط به اجتماع هم شرکت دارند (هاپرت، ۲۰۰۹؛ میچالک و همکاران، ۲۰۰۹). لذا به جهت خوش بینی، مثبت نگری و آرامش روانی بالایی که دارند بهتر می توانند تکنیک های خلاقیت را در حل مسئله بکار گیرند. از طرفی مواجهه با مسائل و استرس های مختلف در زندگی، جزء لاینفک هر فرد بوده، این مسایل در دانش آموزان بیش تر هم دیده می

¹. languishing

شود. بر اساس نظریه سندرم سازگاری عمومی هانس سلیه^۱ (۱۹۵۶) افراد در مواجهه با مشکلات، بعد از تجربه مرحله اعلان خطر، وارد مرحله مقاومت می شوند. در این مرحله تا زمانی که عامل استرس را ادامه داشته باشد، مکانیسم های بدن با صرف انرژی بسیج می شوند تا با عامل استرس را مقابله نمایند. هر چه قدر فرد بتواند سریع تر از عهده مسئله بر بیاید، میزان انرژی صرف شده کم تر بوده و احتمال رسیدن به مرحله سوم (فرسودگی و خستگی) کم تر می شود و در نتیجه سلامت روان شناختی و جسمی بیش تر تضمین می شود. در این شرایط بدیهی است که افراد با بالای حل خلاقانه مسئله اجتماعی، به راحتی و به سرعت می توانند از پس حل مسائل بر بیایند و در نتیجه آن، از میزان اثرات منفی و مخرب حل نشدن مسئله، روی ابعاد مختلف زیستی- روانی و اجتماعی کاسته و بر سطح شکوفایی آنان افزوده می شود. همچنین رویارویی با مسائل و مشکلات مختلف در زندگی، در صورتی که با کنار آمدن و حل موفقیت آمیز همراه باشد، از طریق فرایند تقویت و قانون تجدید نظر شده اثر ثنردایک، منجر به افزایش عزت نفس، اعتماد به نفس، احساس کارآمدی و همچنین افزایش قدرت تحمل افراد می شود. از آن جاکه متغیرهای ذکر شده، از ویژگی های کلیدی شکوفایی می باشد، می توان چنین نتیجه گرفت که حل خلاقانه مسئله می تواند منجر به افزایش شکوفایی در دانش آموزان گردد. در کل می توان چنین نتیجه گیری کرد که بکارگیری خلاقیت در حل مسئله می تواند باعث ارتقای شکوفایی دانش آموزان شود. سبک خلاقیت در حل مسئله نشان دهنده برنامه ریزی و در نظر گرفتن راه حل های متنوع بر حسب موقعیت مسئله زاست. ولی سایر سبک های حل مسئله نظیر سبک حل مسئله درماندگی و هم سبک حل مسئله مهارگری روش هایی برای اجتناب از مسئله و اضطرابی هستند که مسئله با خود به همراه دارد. اگر فرد خود را در برخورد و مقابله با مسئله کم توان ببیند، درمانده می شود و احساس درماندگی، راه او برای برون رفت از مسئله و اضطراب ناشی از آن خواهد بود. احساس درماندگی، به عنوان یک راهبرد غیرسازنده حل مسئله، در مقابل موقعیت های پیچیده بیرونی، استفاده از امکانات عقلانی و روان شناختی را ناممکن می سازد. این احساس، توانمندی روانی و جسمانی را با سطحی از بازداری مواجه می کند و به تدریج، زمینه بروز بسیاری از اختلالات روانی و جسمانی را فراهم می آورد. افزون بر این، می توان گفت که احساس درماندگی نه تنها سطح فعالیت جسمانی را - که تأمین کننده سلامت جسمانی است - کاهش می دهد بلکه همچنین سبب می گردد بی تفاوتی و بی توجهی به موقعیت های پیچیده، جزء ساختار روانی فرد شود و نیمرخ روانی وی را به سطح مرضی هدایت کند. از این رو سبک خلاق در حل مسئله مناسب ترین سبک از نظر تضمین سلامت روان و شکوفایی می باشد.

در امور پژوهشی معمولاً محدودیت هایی وجود دارد که چنانچه محقق بتواند بر آن ها فائق آید، نتایج پژوهش با دقت بیشتری حاصل خواهد شد. پژوهش حاضر نیز از این قاعده مستثنی نیست؛ برای نمونه در این پژوهش برای جمع آوری داده ها از پرسشنامه خودگزارشی استفاده شده است و ممکن است در پاسخ ها سوگیری وجود داشته باشد. جامعه آماری این تحقیق فقط دانش آموزان پسر دوره اول متوسطه ناحیه یک اردبیل را در بر گرفته است که از جامعیت پایینی برخوردار بوده است و باید تعمیم نتایج آن با احتیاط صورت گیرد در این رابطه استفاده از مصاحبه کیفی به جای پرسشنامه و انجام پژوهش در سایر مناطق کشور جهت بالا بردن قدرت تعمیم پذیری نتایج می تواند مفید و موثر واقع گردد.

¹ . Hans Selye

مراجع

- بیانی، علی اصغر؛ رنجبر، منصور؛ بیانی علی. (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین توانایی حل مسئله اجتماعی با افسردگی و هراس اجتماعی در دانشجویان. مجله دانشگاه علوم پزشکی مازندران. ۲۲ (۹۴): ۹۱-۹۸.
- زارع، حسین؛ ایمانی فر، حمیدرضا؛ مصطفایی، علی؛ برادران، مجید. (۱۳۹۳). اعتباریابی و ساختار عاملی آزمون حل خلاق مسئله باسادر. ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، ۳(۴)، ۱۴۶-۱۲۷.
- سلیگمن، مارتین. ای. پی. (۲۰۱۱). شکوفایی روان‌شناسی مثبت‌گرا (درک جدیدی از نظریه شادکامی و بهزیستی)، ترجمه امیر کامکار و سکینه هژبریان (۱۴۰۰)، تهران: ویرایش، چاپ چهارم.
- سلیمانی، سمیرا؛ علی دوست قهفرخی، فرشته، رضایی علی محمد و بارانی، محمد. (۱۳۹۶). ویژگی‌های روانسنجی پرسشنامه شکوفایی در دانشجویان ایرانی، فصلنامه اندازه‌گیری تربیتی، ۷(۲۷): ۸۳-۱۰۲.
- ضیایی، حسام؛ رضایی، علی محمد؛ طالع پسند، سیاوش؛ محمدی فر، محمدعلی. (۱۳۹۹). برازش الگوی روانشناختی شکوفایی انسان (HPFM) در بین دانش‌آموزان مقطع دوم متوسطه شهر تهران. پژوهش نامه روانشناسی مثبت، ۶(۴): ۱۷-۴۴.
- قبادی، لیلا؛ حبیبی کلیبر، رامین؛ فرید، ابوالفضل؛ مصرآبادی، جواد. (۱۴۰۰). اثربخشی آموزش هوش موفق بر حل مسئله اجتماعی دانش‌آموزان دوره ابتدایی. پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی، ۱۱(۴۲): ۱۱۰-۹۳.
- هژبریان، هانیه؛ بیگدلی، ایمان ا...؛ نجفی، محمود؛ رضایی، علی محمد. (۱۳۹۴). ارائه الگوی روانشناختی شکوفایی انسان بر اساس نظریه زمینه‌ای: یک پژوهش کیفی. فصلنامه روان‌شناسی تربیتی، ۱۰(۳۴): ۲۳۲-۲۰۷.
- ویلیام سی. کامتور، تامسون. (۱۳۸۸). بهزیستی از دیدگاه دین و روانشناسی، مجله روانشناسی و دین، ۲(۲): ۲۴۶-۱۸۹.
- یاسینی، علی و الفتیان، نوشین و پناه، سرا. (۱۳۹۶). بررسی رابطه خلاقیت، خود شکوفایی و سلامت روانی در دانش‌آموزان مقطع پیش‌دانشگاهی شهرستان ملکشاهی، کنفرانس سالانه پارادایم‌های نوین مدیریت در حوزه هوشمندی، تهران
- Basadur, M. (1995). *Simplex: A flight to creativity*. Canada: The Creative Foundation Education.
- Basadur, M.S., Graen, G.B., & Wakabayashi, M. (1990). Identifying individual differences in creative problem solving style. *Journal of Creative Behavior*, 24(2), 111-131.
- Bell, A. C., & D'Zurilla, T. J. (2009). Problem-solving therapy for depression: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 29, (4), 348-353.
- Diener, E., Wirtz, D., Tov, W., Kim-Prieto, C., Choi, D.W., Oishi, S., & Biswas-Diener, R. (2010). New well-being measures: Short scalesto assess flourishing and positive and negative feelings. *Social Indicator Research*, 97, 143-156.
- D'Zurilla, T. J., Nezu, A. M., & Maydeu-Olivares, A. (2002). *Social problem-solving inventory--revised (SPSI-R)*. Multi-Health Systems
- Kelly, R. (2019). Positive Psychology and Gaming: Strength and Resilience +1. In: Kowert R. (eds) *Video Games and Well-being*. *Palgrave Studies in Cyberpsychology* (77-96). Palgrave Pivot. https://doi.org/10.1007/978-3-030-32770-5_6
- Keyes CLM. Toward a science of mental health. *Oxford handbook of positive psychology*. New York: Oxford University Press. 2011: 5-12.
- Keyes, C. L. M. (2002). The mental health continuum: From languishing to flourishing in life. *Journal of Health and Social Behavior*. 43, 207-222.
- Keyes, C. L. M. (2005). Mental illness and/or mental health? Investigating axioms of the complete state model of health [Research Support, Non- U.S. Gov't]. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 73(3), 539-548.
- Nezu, A. M., Nezu, C. M., & Perri, M. G. (2010). *Problem-solving therapy for depression: Theory, research, and clinical guidelines*. Wiley series on personality processes. 274.

- Runco M.(2004). Creativity. *Annual Review of Psychology*.55(1),657-687.
- Ryff CD, Singer B. The contours of positive human health. *Psychological Inquiry*. 1998; 9(1): 1–28.
- Ryff CD. Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological wellbeing. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1989; 57(6): 1069–81.
- Seligman, M. E. P. (2011). *Flourish: A Visionary New Understanding of Happiness and Well-being*. New York, N.
- Seligman, M. E., Ernst, R. M., Gillham, J., Reivich, K., & Linkins, M. (2009). Positive education: Positive psychology and classroom interventions. *Oxford review of education*, 35(3), 293-311.
- Shoshani, A., & Steinmetz, S. (2014). Positive psychology at school: A school-based intervention to promote adolescents' mental health and well-being. *Journal of Happiness Studies*, 15(6), 1289-1311.
- Thoma, P., Sonnenburg, S., Marcinkowski, N., Juckel, G., Edel, M. A., & Suchan, B. (2020). Social problem solving in adult patients with attention deficit hyperactivity disorder. *Psychiatry research*, 285, 112721.
- Torrance, E. P. (1998). An interview with E. Paul Torrance: About Creativity *Journal Educational Psychology Review*, 10, 441-452
- Torrance. E. P. (1998). An interview with E. Paul Torrance: About creativity. *Journal Educational Psychology Review*, 10, 441-452